

Radyo Tiyatrosu

Radyo tiyatrosu, edebiyat ile sıkı ilişkisi olan bir tiyatro türüdür ve kendine özgü bir yapıya sahiptir. Kitle iletişim araçlarının henüz yaygınlaşmadığı dönemlerde oldukça ilgi çeken bir türdür.

Televizyonun dünyada ve ülkemizde yaygınlaşmasından önce radyo, oldukça önemli bir iletişim aracıydı. O dönemde yayımlanan programların kaydedilmesine yönelik teknoloji gelişmediğinden tüm programlar canlı yapılmaktaydı. Ayrıca radyo; dinleyicinin gülme, eğlenme gibi ihtiyaçlarını da karşılamaktaydı. Bu nedenlerle **radyo tiyatrosu** türü ortaya çıkmıştır. 1940'lı yıllardan itibaren Türkiye'de de radyo tiyatrosu TRT radyolarında çokça üretilmiş ve dinlenmiştir. Yazarlarımız tarafından özgün radyo tiyatroları yazılmış, kimi yazarlar çok okunan hikaye ve romanları radyo oyununa dönüştürmüş, dünyada ilgi gören kimi radyo oyunlarını da uyarlamışlardır. Örneğin 1949'da İstanbul ve Ankara radyolarında yüzün üzerinde radyo oyunu hazırlanmıştır.

Radyo tiyatrosu; sahne, kostüm, ışık gibi tiyatronun temel unsurlarının kullanılmadığı bir türdür. Bu açılardan bakılırsa oyuncu, yapımcı, teknik ekip açısından büyük kolaylığa sahiptir fakat kısa olması, dramatik örgünün detaylı olmaması, kişi kadrosunun darlığı gibi nitelikler de önemli zorluklardır.

Radyo tiyatrosunda amaç, sahnelenebilen bir oyunu ses unsurlarıyla dinleyici kitlesine sunmaktır. Sadece işitmeye dayalı ayrıntılarla dinleyicide bir tiyatro oyununu izliyormuş hissini uyandırmak için tüm ekip oldukça birikimli ve yetenekli olmalıdır, insanın hayal dünyasına seslenmesi, sesle verilenlerin dinleyici tarafından zihinde görüntüye dönüştürülmesi radyo tiyatrosuna ilgiyi her zaman canlı tutmuştur.

Tüm ayrıntılar sese dayalı verildiğinden efektler oldukça önemlidir. Usta bir yönetmen, bahar ayındaki çiçek kokusunu kimi ses efektleriyle dinleyicide canlandırabilir. Oyuncular genellikle tiyatro sanatçıları olduğundan diksiyon oldukça etkilidir. Vurgu, tonlama, boğumlanma, durak gibi iyi bir konuşmanın tüm temel ilkeleri ustaca uygulanır.

Oyun metninde gereksiz hiçbir şeye yer verilmez. Kimi kez dış sesle bir anlatıcı kullanılarak bakış açısında değişiklik yapılır. Sahne de ses efektleri ve söze dayalı betimlemelerle ustaca ortaya konur.

Radyo oyunu metinlerinde efektler ve geçiş müzikleri büyük harflerle yazılır. Repliklerin nasıl okunacağı ise ayrıçların içinde verilir.

Radyo tiyatrosu dinlerken not alarak dinleme, empati kurarak dinleme, seçici dinleme, eleştirel dinleme gibi teknikleri amacınıza uygun biçimde kullanmalısınız. Hangi dinleme tekniğini kullanacağınızı önceden belirlemelisiniz. Dinleme tekniğinin ilkelerine göre temel başlıklarda notlar çıkarınız. Dinleme sırasında neler yapmanız gerektiği ile ilgili bir akış planı hazırlayınız. Dinlediğiniz oyunun konusunu, açık ve örtük iletilerini tespit ediniz. Dinlediklerinizdeki konu akışını takip ederek temel kavramları ve ayrıntıları belirleyiniz. Dinlediklerinizi özetleyiniz. Özetlerinizi defterinize yazınız. Daha sonra dinlediklerinizi ön bilgilerinizle karşılaştırınız. Radyo tiyatrosunu; konu akışındaki uyum, olaylar, bilgiler ve düşünceler arasındaki tutarlılık açısından değerlendiriniz. Oyunda öne sürülen düşüncelerin dayanaklarının geçerliliğini sorgulayınız.

“Gerçek radyo oyunu düşle gerçek arasındır. Gerçeküstü öğeler ve sembollerle beslenir. Alegorik ve trajiktir. Tuluatla, skeçle, kabareyle hiç ilgisi yoktur. Yazarından, oyuncusundan, dinleyicisinden incelmış bir zevk ve saygı bekler. Düşündürücüdür. Sembollerden kuvvet alır, mecazla güçlenir; şiire yakındır, şiirsel arka planlar ister.(...) Radyo oyunu trajik bir taraf taşır, bir çıkmazı hissettirir,

ağırcaadır. Düşündürmeli, eski türküler gibi uykularda da yankısını sürdürmelidir. (...) Radyo oyunu şiirin tamamlayıcısıdır. (...)"

Bir tiyatro metninin istediğiniz bölümünü veya tamamını radyo tiyatrosunun özelliklerine ve Behçet Necatigil'in düşüncelerine dikkat ederek radyo tiyatrosuna dönüştürünüz.

Behçet Necatigil'in Ertuğrul Faciası adlı radyo tiyatrosundan alınan aşağıdaki metni okuyunuz. Radyo tiyatrosunun belirgin özelliklerini metinden tespit ediniz.

(...)

Süvari: Dağ boyu dalgalar... Öğleden sonra Ertuğrul bocalamaya başladı.

Süvari Muavini: Yelkenler sarılmıştı. Bu tekne, bu korkunç dalgalara şimdi nasıl dayanırdı?

(Çatırtılar, bağrıışmalar, sessizlik)

Osman Paşa: Grandi direği, ikaçasından çöktü, bütün çarmıkları boşandı. Çarmıkları birbirine argına ederek tehlikeyi önlemeye çalıştık.

Süvari: Kemerelerden birkaçı kırıldı. Baş omuzluk çapa tahtalarının başları suğrularından fırladı, koptu.

(...)

Osman Paşa: Karanlıktı, çok karanlık. 21 suları...

(Korkunç bir gümbürtü. Feryatlar.

"Eşhedü En Lâ ilahe illallah" sesleri. Sessizlik.)

Şair Afi Ruhi, hastalandığı için Singapur'da hastaneye yatırılmıştır; sonradan firkateyne dönüp dönmediği belli değildir. Afi Ruhi'nin de denizde boğulanlar arasında olduğunu tasavvur eder:

Ali Ruhi: (Yankılı ses uzaklaşır) Bakın, ben de buradayım, kükreyen dalgalar arasında...